

Nové možnosti rozvoje vzdělávání na Technické univerzitě v Liberci

Specifický cíl A2: Rozvoj v oblasti distanční výuky, online výuky a blended learning

NPO_TUL_MSMT-16598/2022

Psychologie 3

PhDr. Vladimír Píša

Financováno
Evropskou unií
NextGenerationEU

Národní
plán
obnovy

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

O pedagogické psychologii (PP) a jejím významu pro pedagogické pracovníky (*učitele, vychovatele, učitele odborného výcviku atd.*)

Jedna z aplikovaných (užitých) psychologických věd, velké množství definic, např.

- vědní disciplína na pomezí pedagogiky a psychologie, zkoumá chování a prožívání člověka či skupin lidí v souvislostech učení, výchovy a vyučování, zejména v tzv. výchovně vzdělávacím procesu ve škole i mimo ni, (kromě školy např. v rodině, zájmovém vyučování, volném čas aj.)
- zabývá se zejména problematikou učení z psychologického pohledu, jak učení u jednotlivce nebo skupin (třída) probíhá, druhy učení, podmínkami učení, výsledky učení.., ale také problémy v učení (prospěch a neprospěch žáků, poruchy učení, speciální vzdělávací potřeby...), jak žákovi i učiteli či rodině pomoci v učení atd.
- pedagogická psychologie pomáhá poznat žáky, komunikovat s nimi (a jejich rodiči), pochopit psychologické a vývojové zákonitosti učení
- významně může pomoci také přímo učiteli – jaké jsou na mě kladeny požadavky, jaké by měl mít dobrý učitel vlastnosti, čeho by se měl vyvarovat, co mu hrozí

(Nepochybně podobně nebo i stejné otázky řeší také pedagogika, tu však více zajímá didaktická a metodická stránka učení a vyučování.)

Styly učení

- -vyplývají z individuálních rozdílů mezi žáky (nejen ve škole, ale i doma a později i v dospělosti)
- Základní problém: umí se žák učit tak, aby jeho učení bylo efektivní a mělo výsledky?
- Dělení: nejčastěji podle žákem preferovaných postupů při učení:
  - vizuální (žák spoléhá na text nebo na to, co viděl, vidí)
  - auditivní (potřebuje, aby mu vše učitel vysvětlil, převyprávěl...)
  - globální nebo sekvenční styl (učí se v celku nebo krok za krokem po malých úsecích, chápe souvislosti nebo staví na detailech aj.)
  - Induktivní, deduktivní, aktivní... styl

Metody a diagnostické postupy v PP

- obecně jako každá psychologická disciplína (viz obecná psychologie, psych. osobnosti aj.) také PP užívá řadu obecných metod, které může využívat i „nep psycholog“ (učitel...):

- Pozorování
- Rozhovor
- Experiment
- dotazník
- Didaktické aj. testy

+ *metody uplatnitelné specificky ve škole nebo při výuce:*

Analýza žákovské anamnézy, rozbor písemných a dalších prací, ověřování výsledků učení zkoušením, analýza pedagogické dokumentace, a také užití sociometrických postupů a metod

Hodnocení žáka pedagogem

- *Podrobněji jako „klasická“ kapitola v pedagogice, v pedagogické psychologii dbáme na:*
- - odpovídá učitelovo hodnocení konkrétního žáka jeho individuálním (i specifickým) potřebám, je schopno žáka a jeho rodiče informovat a také žáka formovat a motivovat?
- Je schopen učitel kromě tradičního zkoušení a klasifikace uplatnit modernější trendy? (Např. pracovat s žákovskými portfolii, zapojit žákovu sebehodnocení, pracovat se slovním hodnocením, rozpoznat „přidanou hodnotu“ žákovu snážením v čase aj.)
- Platí skutečně, že „co je pro všechny stejné, je nejspravedlivější“?
- Formativní x sumativní hodnocení

Učení z psychologického hlediska:

- Nejčastější definice: celoživotní (!) získávání a osvojování vědomostí, dovedností, návyků, hodnot a postojů (viz také pojem „klíčové kompetence“, jak je definují rámcové vzdělávací programy) ve škole i mimo ni

DRUHY UČENÍ:

- Klasické podmiňování (I. P. Pavlov)
- Instrumentální nebo též operantní podmiňování (američtí behavioristé)
- Senzomotorické učení
- Učení řešením problémů
- Verbální (pojmové) učení
- Sociální učení

ČINITELÉ OVLIVŇUJÍCÍ UČENÍ:

Vodítka: rozdělení a) na straně žáka, např. jeho schopnosti, motivace, temperament, charakter, ale také jeho postavení ve třídě, případné speciální vzdělávací potřeby, rodinné zázemí aj.

b) na straně školy – vybavení školy (materiální, kvalitní učitelé, klima školy, řízení školy...)

c) na straně systému – kvalitní učebnice, rámcové a školní vzdělávací programy, organizace škol, úroveň školské legislativy, poradenský systém a služby žákům a rodičům...

Učení x vyučování

- Zatímco učení je velmi široký pojem, resp. celoživotní proces v různých prostředích, vyučování je především vztaheno k racionální, cílevědomé a plánované činnosti učitele, která směřuje k určitým cílům
- Kromě cílů jsou při vyučování určující: podmínky, obsah (učivo), součinnost žáka a učitele, metody (res. organizační formy a didaktické prostředky)
- Obecné cíle vzdělávání v ČR jsou dány tzv. školským zákonem (č. 561/2004 Sb.) a dále soustavou Rámcové vzdělávací programy (RVP -pro předškolní vzdělávání, základní vzdělávání a jednotlivé obory středních škol), Školní vzdělávací programy - ŠVP a u některých jednotlivců, zejména žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (viz dále) také Individuální vzdělávací plán (IVP)
- Pokud chceme charakterizovat psychologickou stránku výběru, strukturování a cílů učiva, musíme se zabývat především souvislostmi mezi vyučováním, zvláště pak učivem a konkrétními potřebami jednotlivce, např. *je učivo věkově přiměřené žákovi, dokážeme nejprve identifikovat a pak rozvinout žákovy schopnosti (především intelektové), zájmy nebo motivaci? Co v těchto souvislostech musí umět znát učitel? Jak lze žákovi i učiteli systematicky pomoci?*

Žáci se speciálními vzdělávacími potřebami („žáci se SVP“)

- V současnosti zdůrazňovaná problematika tzv. inkluzivního (společného) vzdělávání všech žáků, navíc od 1. září 2016 nově systémově pojatá
- Základním východiskem je poměrně podrobný popis problematiky v § 16 školského zákona: Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami se rozumí osoba, která k naplnění svých vzdělávacích možností nebo k uplatnění nebo užívání svých práv na rovnoprávném základě s ostatními potřebuje poskytnutí podpůrných opatření. Podpůrnými opatřeními se rozumí nezbytné úpravy ve vzdělávání a školských službách odpovídající zdravotnímu stavu, kulturnímu prostředí nebo jiným životním podmínkám dítěte, žáka nebo studenta. Děti, žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami mají právo na bezplatné poskytování podpůrných opatření školou a školským zařízením.

Kdo patří konkrétně mezi žáky se SVP?

- Pro přehled je možné využít definici stanovenou školským zákonem od 1. 1. 2005 do 31. 8. 2016:
- Dítětem, žákem a studentem se speciálními vzdělávacími potřebami je osoba se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním.
- Zdravotním postižením je pro účely tohoto zákona mentální, tělesné, zrakové nebo sluchové postižení, vady řeči, souběžné postižení více vadami, autismus a vývojové poruchy učení nebo chování.
- Zdravotním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona zdravotní oslabení, dlouhodobá nemoc nebo lehčí zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování, které vyžadují zohlednění při vzdělávání.
- Sociálním znevýhodněním je pro účely tohoto zákona
  - a) rodinné prostředí s nízkým sociálně kulturním postavením, ohrožení sociálně patologickými jevy,
  - b) nařízená ústavní výchova nebo uložená ochranná výchova, nebo
  - c) postavení azylanta a účastníka řízení o udělení azylu na území České republiky podle zvláštního právního předpisu.

(kromě výše uvedených kategorií + žáci mimořádně nadaní!)

Ve školách se tedy setkáváme:

- S širokým okruhem žáků s „tradičně pojímaným“ zdravotním postižením (žáci tělesně, smyslově – zrak, sluch, řeč, mentálně postižení) + kombinované vady
  - Žáci s autismem (tzv. poruchy autistického spektra – PAS)
  - Žáci s poruchami učení (nejčastější kategorie!) – dyslexie, dysgrafie, dysortografie, dyskalkulie aj.
  - Žáci s poruchami chování
- + žáci mimořádně nadaní!

Jaká podpůrná opatření je škola povinna těmto žákům poskytovat?

- Podpůrná opatření jsou různého druhu a mohou spočívat v
  - a) poradenské pomoci školy a školského poradenského zařízení,
  - b) úpravě organizace, obsahu, hodnocení, forem a metod vzdělávání, včetně zabezpečení výuky předmětů speciálně pedagogické péče a včetně prodloužení délky středního nebo vyššího odborného vzdělávání až o dva roky,
  - c) úpravě podmínek přijímání ke vzdělávání a ukončování vzdělávání,
  - d) použití kompenzačních pomůcek, speciálních učebnic a speciálních učebních pomůcek, využívání komunikačních systémů neslyšících a hluchoslepých osob, Braillova písma a podpůrných nebo náhradních komunikačních systémů,
  - e) úpravě očekávaných výstupů vzdělávání v mezích stanovených RVP
  - f) vzdělávání podle individuálního vzdělávacího plánu,
  - g) využití asistenta pedagoga,
  - h) využití dalšího pedagogického pracovníka, např. tlumočnicka českého znakového jazyka, přepisovatele pro neslyšící
  - i) poskytování vzdělávání nebo školských služeb v prostorách stavebně nebo technicky upravených.

Jak se z „obyčejného žáka“ stane žák se SVP? (Úloha školských poradenských zařízení)

- Rozhodující je posouzení SVP ve školských poradenských zařízeních (ŠPZ) – pedagogicko-psychologické poradny (PPP) a speciálně pedagogická centra (SPC)
- Podnět k posouzení (návštěvě PPP nebo SPC) většinou dá rodiči žáka především učitel (často již v MŠ a na prvním stupni ZŠ), návštěvu si už musí konkrétně dojednat rodič sám (dlouhé objednací lhůty!)
- Výsledkem psychologické a speciálně pedagogické diagnostiky je zpráva určená rodičům a oficiální doporučení, které ŠPZ zasílá konkrétní škole datovou schránkou
- Doporučení ŠPZ je pro školu závazné !
- Vždy je třeba tzv. informovaný písemný souhlas rodičů žáka

Několik poznámek k individuálnímu vzdělávacímu plánu (IVP)

- Jeho nutnost „přikáže“ škole ŠPZ v Doporučení ŠPZ (bývá stanoveno většinou až 3. stupně podpůrných opatření), ve spolupráci se ŠPZ ho však vypracovává škola (zainteresovaní učitelé jednotlivých předmětů zpravidla s koordinací výchovného poradce), rodič musí s IVP souhlasit!
- Za realizaci IVP je celkově sice zodpovědný ředitel školy (pokud je např. v IVP stanoven asistent pedagoga, pak ho musí „sehnat“ ředitel školy), ale realizace přináleží prakticky všem učitelům a dalším pedagogickým pracovníkům!
- IVP je pro školu závazné, podpůrná opatření v něm stanovená nelze měnit bez projednání se ŠPZ a souhlasu rodičů

Několik poznámek k asistentům pedagoga:

- Asistentů pedagoga (AP) po roce 2016 ve školách všech typů mnohonásobně přibylo (celostátně nyní téměř 30 tisíc AP, i když často jen na část úvazku), logicky nejvíce na MŠ a ZŠ, na SŠ stále zřídka
- Jde vlastně o jedno ze základních podpůrných opatření (ve 3. až 5. stupni)
- AP je pedagogický pracovník, zaměstnanec školy, poskytuje asistenci primárně učiteli ve třídě, v níž se žák se SVP vzdělává, a pracuje podle jeho pokynů
- Neplést se školním psychologem nebo speciálním pedagogem, kteří na některých školách také působí, ale poskytují poradenské služby, nepůsobí přímo v hodinách

Neprospěch a jeho příčiny

- Neprospěch, zpravidla vyjádřený nevyhovujícími známkami, je přirozeným a logickým důsledkem celého školského systému – pokud se v české škole neustále hodnotí a porovnává, musí být žáci s výborným, průměrným i podprůměrným hodnocením
- Absolutní x relativní neprospěch – absolutní je daný známkami a žebříčkem hodnocení ve třídě nebo skupině žáků, relativní se týká konkrétního žáka – pro některého může být čtyřka úspěchem, pro jiného dvojka neúspěchem (vzhledem k jeho dlouhodobé výkonnosti, ambicím apod.)
- Příčiny neprospěchu: na straně žáka – na straně školy (podmínek ve škole, učitelů...) – na straně systému (příliš náročné RVP, špatné učebnice...)
- Na straně žáka: nízké schopnosti, špatná motivace, špatné rodinné zázemí atd., ale také možný vliv poruch učení a chování

Osobnost učitele

- *Odkaz na pedagogiku, ve které osobnost učitele jedno ze stěžejních témat, v pedagogické psychologii důraz na individuální osobnostní vlastnosti učitele*
- Některé související pojmy:
  - autenticita (učitelova hodnověrnost, opravdové a nefalšované jednání a komunikace)
  - kongruence (učitelovo jednání se shoduje s tím, co říká, učí, proklamuje)
  - empatie, akceptace (vcítění, porozumění žákovi, přijetí jeho osobnosti)

Požadavky na učitelovu osobnost:

- Některé dané zákony – kvalifikační požadavky, bezúhonnost, plnění povinností...
- Z pohledu žáků: zajímavý, spravedlivý, umí dobře učit, nenudí, chápe a odpouští
- Z pohledu rodičů: učitel jako jejich vstřícný partner, odborník, spravedlivě hodnotí, umí motivovat žáky, přistupuje k nim individuálně, je optimista
- Z pohledu vedení školy: samostatný, kreativní, schopný snést zátěž a řešit konflikty, chápe nutnost dalšího vzdělávání, týmový hráč, loajální..

Evaluace a autoevaluace v uč. profesi

- Pojem evaluace se nejčastěji a zjednodušeně překládá jako hodnocení, v praxi často celé školy – analyzují se dosavadní výsledky a splnění plánů a koncepcí, vyhodnocuje se efektivita vzdělávacího procesu (jsme úspěšná škola s dobrými absolventy dobře připravenými pro praxi, jsou s námi spokojeni žáci, rodiče, veřejnost, zřizovatel...?), stanovují se nové cíle pro další období...
- Toto „hodnocení“ může být prováděno externími subjekty (najatou odbornou firmou, ČŠI, orgány zřizovatele...) nebo si ho škola provádí sama, pak se mluví o autoevaluaci
- Analogicky může evaluaci provádět i samotný učitel – většinou ve své třídě nebo u sebe ve svém předmětu – buď to „dostane příkazem“ nebo chce zlepšit výuku, spokojenost žáků...
- Jak? Někdy jen orientačně nebo intuitivně (ptá se, pozoruje, přemýšlí...), nebo s použitím evaluačních metod: specializované dotazníky aj. pro žáky rodiče

Syndrom vyhoření v pedagogické profesi

- - mezinárodně uznávaný pojem (angl. burnout), v některých zemích (USA) jako nemoc z povolání u tzv. pomáhajících profesí
- Zpravidla výsledek dlouhodobého postupného zhoršování učitelova psychického stavu v rovinách rozumové (lhostejnost, nezájem o obor...), emocionální (smutek, neklid, strach, pocity nedocenění...), tělesné (somatizace – poruchy spánku, příjmu potravy, bolesti, dýchání aj.) a sociální (konflikty, narušené vztahy s kolegy a rodiči, potíže v rodině aj.)
- Důležitost prevence včetně té, kterou může poskytnout učitelům škola (supervize)

Několik poznámek k problematice stresu v učitelské profesi

- K pojmu „norma, normalita“ v dušev. životě:
  - Za normální osobnost obvykle považujeme osobnost: autoregulovanou (adekvátní sebehodnocení, sebedůvěra, schopnost řešit problémy) dobře přizpůsobenou životě ve společnosti (dodržování norem aj.), integrovanou (jejíž všechny složky fungují v koordinaci a při pocit životního smyslu).
  - Normalitu osobnosti posuzujeme také podle relativní přiměřenosti jejího jednání v současnosti a dohledné budoucnosti. Slovo relativní užíváme, abychom odlišili normální osobnost od ideální (dokonalé) osobnosti. Normální osobnost totiž může výjimečně udělat něco neočekávaného, nevhodného, nepřiměřeného, nedomyšleného.
  - „Normální učitel“ není bez chyb, nemusí podávat stále maximální výkony aj., ale jedná v zásadě adekvátně a přiměřeně všem okolnostem

Stres v učitelské profesi

- Stres není totéž, co syndrom vyhoření, ale dlouhodobý stres může být jednou z jeho příčin
- Je užitečné rozeznávat **distres** (škodlivý, ničující) a **eustres** (stres pobízející i povzbuzující, „výzvy“ v životě a práci)
- Resilience: nezdolnost, odolnost, [houževnatost](#), pružnost, nezlomnost
- Rezistence: odolnost, schopnost vzdorovat; projev odporu (*oba pojmy se někdy zaměňují*)
- Pozor na stres u žáků: představa, že žáci pracující pod stresem a tlakem trestu jsou výkonnější, pozornější apod., je zcela mylná! Naopak chronický stres u nich může vést k poruchám chování, impulsivitě, agresivitě aj.!

Sociální psychologie a její uplatnění v učitelské profesi

- Různé definice se shodují v: chování a prožívání člověka za určitých sociálních podmínek a určitém prostředí
  - zabývá se člověkem jako sociální bytostí, „člověk je systém sociálních vztahů“
  - věda o determinujícím vlivu sociálního prostředí na psychiku a vědomí člověka

Význam v učitelské profesi:

- vztahy mezi učiteli, žáky, rodiči
- složení tříd a kolektivů, skupinová dynamika
- problematika spolupráce, efektivní komunikace, ale i řešení konfliktů

METODY: viz pedagogická psychologie!

Socializace, sociální učení

- socializace
- = celoživotní proces vývoje jedince, při němž ve specifických socializačních podmínkách vzniká osobnost schopná adekvátního začlenění do společnosti
- subjekt a objekt socializace: - subjekt = společnost jako celek, působí zprostředkovaně v zastoupení konkrétních osob (činitelé socializace: rodina, škola, vrstevníci, sociální skupiny, hromadné sdělovací prostředky)
- - objekt = socializovaný jedinec

Socializace probíhá prostřednictvím sociálního učení!

Sociální učení

- **Sociální učení** = získávání a uplatňování sociálních zkušeností v nových sociálních situacích, jedinec si při něm osvojuje dovednosti, návyky a postoje potřebné ke společenskému styku, přejímá za své sociální role, morální, estetické a jiné normy společnosti, formují se jeho motivy a rysy
- **Formy (druhy) sociálního učení:**
  1. **učení sociálním posilováním:** založeno na používání odměn a trestů sociální povahy (primární posilování)
  2. **učení napodobováním:** předávání společenských zvyklostí, význam při osvojování si senzomotorických dovedností, při učení se mimice, řeči, projevování citů, při osvojování si způsobů chování k druhým lidem, při přebírání jejich způsobů života, podmínkou je existence vzoru (modelu): pozitivní či negativní ,
  3. **observační učení:** založeno na faktu, že stejný účinek jako posílení vlastního chování má i pozorování případů, kdy je za určité chování odměněn či potrestán někdo jiný, jedinec si osvojuje takové způsoby chování, za které je odměňován jeho model
  4. **učení sociální anticipací:** jedinci i sociální skupiny ovlivňují průběh sociálního učení také tím, že projevují očekávání, jak se bude jedinec chovat, očekávání (anticipace) pak vede u jedince k získání zkušenosti, že je nezbytné chovat se tak, jak druzí chtějí
  5. **identifikace:** záměrné úsilí jedince o převzetí způsobů chování a jednání modelu, jeho cílů, způsobů života

Společenské skupiny

- **malá sociální skupina**
- = soubor lidí, kteří jsou v bezprostřední interakci ve smyslu vzájemné závislosti a ovlivnění členů
- stýkají se tváří v tvář, musí se vzájemně znát -> dochází ke komunikaci -> skupina si vytváří vlastní **vztahy, role, návyky, normy, pravidla** a sankce za jejich porušení
- interakce mezi členy trvá delší dobu
- členové vnímají skupinu jako skupinu a sebe samy jako její členy
- vědomí **společného cíle** či účelu skupiny
- **dělení skupin**
  - podle počtu členů: **malé** (do 40 osob) **x střední x velké** (sociální třídy, národy, státy)
  - podle doby trvání: dočasné, **krátkodobé x dlouhodobé**
  - podle vzájemného vztahu členů: **formální** (účelové) **x neformální** (přátelské vztahy)
  - **primární** (rodina, přímé a důvěrné vztahy, velká soudržnost) **x sekundární** (začlenění v průběhu školy, práce, zájmů...)
  - **členské x referenční** (jedinec touží stát se jejich členem)

Školní třída jako skupina

- „klasická“ školní třída splňuje obecné znaky (malých) skupin, ovšem ne hned 1. září, ale po určitém vývoji
- Je spíše sekundární a z počátku formální skupinou (vznikla administrativně), ale postupně se pro žáky stává důležitou neformální skupinou
- Důležité jsou role a postavení (status) jedinců ve skupině – vůdce obklopený příznivci, „třídní šašek“, „třídní otloukánek“, „šprti“ ...
- Probíhá skupinová dynamika

Komunikace ve skupině (třídě)

(Viz též pedagogická komunikace)

Komunikace mezi žáky:

- ve třídě se vytváří komunikační síť: hvězda, Y, řetěz, kruh... x rozdílné zapojení jednotlivců
- probíhá spontánně, žáci mají tendence vyjadřovat se podle své role a reflektovat své pocity
- verbální i neverbální forma, učitel ne vždy rozumí...

Komunikace žák – učitel:

- respektující žáka, srozumitelná a jasná (pozor na ironii), poskytující žákovi zpětnou vazbu...

Komunikace rodič - učitel

Asertivní komunikace ve škole

- Pojem **asertivita** označuje schopnost („umění“) prosazovat vlastní názor, stanovisko nebo zájem. Umožňuje konstruktivně a bez afektů jasně vyjádřit a prosadit naše názory a myšlenky, aniž bychom narušovali práva ostatních. Do češtiny se slovo **asertivita** překládá jako „*sebejisté jednání*“ nebo „*zdravé sebeprosazování*“.
- Propracovaná teorie asertivity včetně konkrétních technik, metod a zásad (tzv. zákonů) vznikla v USA v polovině 20. století, dnes řada institucí, firem aj. nabízí komplexní výcviky asertivity
- Asertivita se využívá v mnoha oblastech práce s lidmi (management, poradenství...) včetně školství: u pasivnějších nebo naopak impulzivních jedinců (žáků i pedagogů!) napomáhá začleňování do kolektivu, pomáhá komunikaci učitele s žáky, s rodiči

Asertivní techniky

Poškrábaná gramodeska

Člověk jasně a jednoznačně opakuje svůj požadavek stále dokola (jako přeskakující jehla).

Požádání o laskavost

Člověk by se neměl bát vyjádřit svá přání. Pokud něco chce, měl by o to umět požádat, a ne čekat, zda to ostatním dojde. Je důležité definovat svá přání srozumitelně.

Otevřené dveře

Dokážeme svému protivníkovi dát za pravdu.

Soustředíme se na fakta, v rozhovoru najdeme pravdivou nebo jen částečně pravdivou myšlenku, se kterou souhlasíme.

Přijatelný kompromis

Spočívá v dosažení oboustranné spokojenosti nabídnutím pro obě strany přijatelného kompromisu.

Odmítnutí aneb Umění říci ne

Pokud s něčím nesouhlasíme, něco nechceme, máme právo říci „ne“ bez jakéhokoliv pocitu viny.

Negativní dotazování

Jedná se o techniku reakce na kritiku. Vysloví se žádost o detailnější kritiku - nereaguje se tedy obranou. Tímto se otevírá komunikace.

Selektivní ignorování

Na kritiku se příliš nereaguje, kritizovaná strana dá však znát, že argumenty zaznamenala.

Tato metoda směřuje k vyhnutí se opakované obecné kritiky.

asertivní práva

- Máme právo sami posuzovat své vlastní chování a city a být za ně zodpovědní.
- Máme právo nenabízet žádné omluvy a výmluvy ospravedlňující naše chování.
- Máme právo posoudit, zda a nakolik jsme zodpovědní za řešení problémů druhých lidí.
- Máme právo změnit svůj názor.
- Máme právo říci: „Já nevím.“
- Máme právo být nezávislí na dobré vůli ostatních.
- Máme právo dělat chyby a být za ně zodpovědní.
- Máme právo dělat nelogická rozhodnutí.
- Máme právo říci: „Nerozumím.“
- Máme právo říci: „Je mi to jedno.“

Klima školy a třídy

- Poměrně složitý a různě vykládaný pojem, nejčastěji v logice

atmosféra třídy (aktuální, okamžitá) – klima třídy (trvalé, dlouhodobé) – prostředí třídy (nejobecnější – zahrnuje atmosféru + klima + technické, architektonické, ergonomické, hygienické, akustické, estetické aj. aspekty + širší kontext (typ a pověst školy, region, množství žáků...))

V širším smyslu je klima třídy (i školy jako celku) bráno jako souhrn hmotných i nehmotných faktorů, které ve výsledku ovlivňují kvalitu výuky a to, jak se ve třídě či škole cítí hlavní aktéři

- Z pohledu žáků: jsem ve třídě (škole) spokojený, cítím se zde dobře, nebojím se zde, mám dobré spolužáky a hodné a spravedlivé učitele, je to „moje“ třída a škola? Není při výuce nuda, chtějí toho po nás učitelé tak akorát, mám možnost uspět a vyniknout?
- Z pohledu učitelů: je to dobrá třída, dobře se mi tam učí, máme ve škole moderní pomůcky, jsme dobrý učitelský kolektiv + chápavý ředitel, rodiče neprudí?
- Z pohledu rodičů: učitelé dobře učí, jsou odborníci, dá se s nimi rozumně mluvit, informují nás, je škola bezpečná a spravedlivá, je dobře vybavená, mají dobré kroužky aj. ? Umějí učitelé děti dobře motivovat? Neotravují nás učitelé s každou maličkostí? Jsou optimisté a přiměřeně sebevědomí nebo pořád nadávají na špatné rodiny a nízké platy?
- Je zřejmé, že klima školy nebo třídy je hodně subjektivní pojem, různě účastníky vnímaný, nicméně dá se poměrně dobře měřit a zjišťovat (často součást evaluace a autoevaluace školy), dobrý učitel a škola bere klima vážně...

Konflikty

- **Konflikt** (z lat. *confligó, conflictum*) je srážka či střet dvou nebo vícerych, do určité míry se vylučujících nebo protichůdných snah, sil, potřeb, zájmů, citů, hodnot nebo tendencí, případně aktérů (jednotlivci, zájmové skupiny, instituce apod.).
- Konflikt je průvodním jevem sociálního života, tedy i v průběhu výchovy a vyučování ve škole, v rodině...
- Ve škole: časté konflikty žák – učitel, mezi žáky, učitel – rodič, mezi učiteli vzájemně, učitel - vedení

Několik poznámek na téma rodina a její funkce

- velmi obsáhlé téma, asi nejlépe zpracované v knize Z. Heluse: *Sociální psychologie pro pedagogy* (Grada, 2007) – viz doporučená literatura
- Helus kromě tradičních funkcí rodiny (ekonomická, výchova, zázemí a bezpečí...) rozebírá celkem deset funkcí rodiny rozhodujících pro zdravý vývoj dítěte: např. rodina jako prostor citových vazeb, seberealizace dítěte, genderová role rodiny, prostor pro výchovu k povinnostem, úctě, respektu aj., zázemí při neúspěchu a krizích ...
- Pojem „psychická deprivace“: dlouhodobější stav, kdy dítě má sice uspokojené základní životní a materiální potřeby, ale strádá (je deprivováno) chladným až nepřátelským prostředím, nedostatkem lásky a porozumění, tvrdými tresty atd. – dítě může být deprivováno v rodině, ale i v tzv. kolektivních zařízeních (zařízení ústavní a zdravotnické péče aj.) – známé výzkumy prof. Matějčka a Langmaiera v 60. letech 20. století

Závěrem

- Forma pp prezentace umožňuje odkázat pouze na jednotlivé kapitoly, pojmy, detaily aj. a jen naznačit souvislosti
- Pedagogická i sociální psychologie právem klade důraz na propojení teorie a praxe, učitel by měl především uvažovat v praktických souvislostech i s přihlédnutím k praxi ve své škole, ve svém oboru i v celém školském systému
- Mějme na paměti také vzájemné úzké propojení těchto věd s pedagogikou
- *Děkuji za pozornost! Hodně zdaru ve škole!*
- *PhDr. Vladimír Píša*

Doporučená literatura a zdroje

- **Povinná a distanční literatura:**
- KUTÍNOVÁ, Z. - WIEDENOVÁ, M. *Úvod do psychologie pedagogické a sociální*. Liberec: TU v Liberci 2002.
- **Doporučená literatura:**
- FONTANA, D. *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál 1997, 2003 (2. vyd.).
- HELUS, Z. *Sociální psychologie pro pedagogy*. Praha: Grada 2007, 2017.
- HELUS, Z.: *Úvod do psychologie*. Praha: Grada 2011, 2018.
- JEDLIČKA, R.: *Pedagogická psychologie pro učitele - Psychologie ve výchově a vzdělávání*. Praha: Grada 2018.
- www.msmt.cz
- www.zakonyprolidi.cz